KUNTALIITTO | Kommun-förbundet

Kylät osallistumassa kuntien päätöksentekoon

Osallistumisesta kumppanuuteen

Ville Nieminen, erityisasiantuntija, Kuntaliitto

Osallisuuden tasot kuntalaisen näkökulmasta

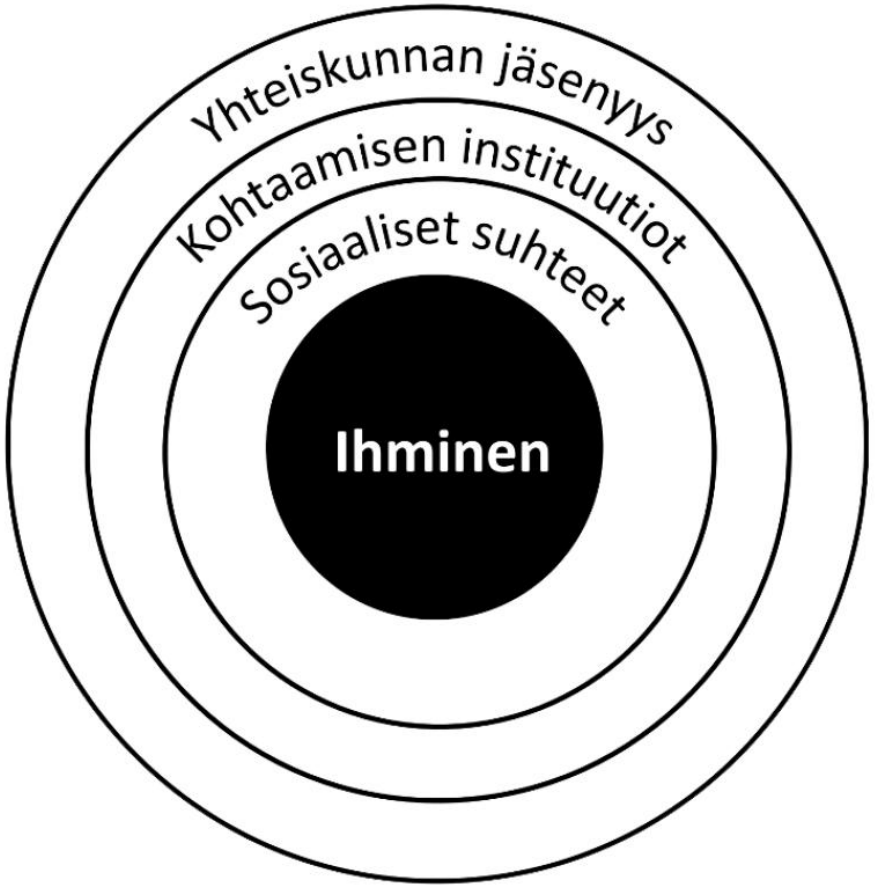

Lähde: Salminen Jarkko, Pauliina Lehtonen, Sanna Rikala, Anna-Kaisa Kuusisto, Henna Luoma-Halkola, Eeva Puumala, Liina Sointu, Antti Wallin & Liisa Häikiö (2021). Osallisuuden kehät: Näkökulmia hyvinvoinnin muotoutumiseen. Focus localis 3/2021. s. 80–98

Kunnan osallisuuden ulottuvuudet

- Osallisuus on laaja käsite
  - **Osallisuus** on kattokäsite; kokemuksesta vaikuttamiseen
  - **Osallistuminen** on kuntalaisten toimintaa
  - **Osallistaminen** kunnan toimintaa

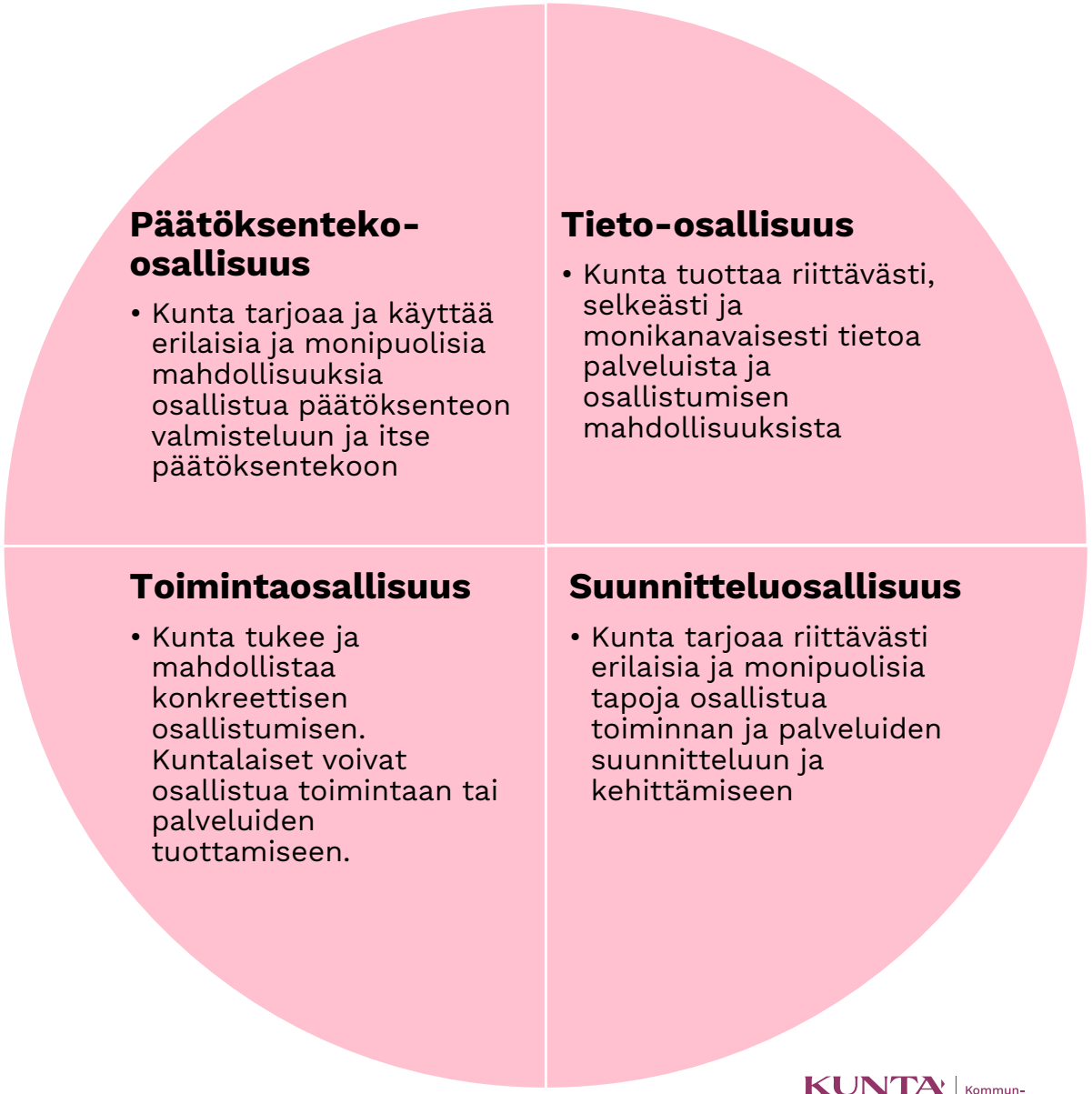

Raportti osallistamisen johtamisesta

Mitä se on ja miksi siihen tulisi pyrkiä?

- Osallistamisen johtaminen kunnissa tavoittelee systemaattisempaa osallistamista, kestävämpiä päätöksiä ja luottamusta herättävää julkista hallintoa
- Osallistamisen kohteena ovat kuntalaiset kuin myös luottamushenkilöt.
- Raportissa esitellään keskeisimpiä teemoja ja työvälineitä osallistamisen johtamiseen.
- Lataa julkaisu täältä: https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2025/2331-osallistamista-johtamalla-kohti-kestavampaa-paatoksentekoa

KUNTALIITTO Kommunförbundet

Osallistamisen johtaminen kunnissa

Osallistamisen johtaminen

- Selkeät vastuut ja osallistamisen koordinointi
- Luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden roolit ja vastuut
- Johtoryhmätyöskentely
- Positiivinen keskustelukulttuuri
- Epäviralliset ja viralliset vuorovaikutuskanavat
- Viestintä ja avoimuus
- Osaaminen
- Tavoitteiden asetus ja seuranta

Päätöksenteko

- Vireilletulon ennakointi
- Osallistava valmistelu
- Tiedon saatavuus
- Keskustelun mahdollistaminen
- Jatkuva vuorovaikutus
- Päätöksen ennakkoarviointi ja seuranta
- Roolit ja vastuut päätöksenteon eri vaiheissa

Vireilletulo

- Miten kuntalaiset voivat ehdottaa valmisteltavia asioita?
- Miten luottamushenkilöt tuovat asioit valmisteluun?
- Miten luottamushenkilöitä tiedotetaan varhaisessa vaiheessa vireille tulevista asioista?
- Miten ennakoidaan tärkeimpiä aiheita?
- Kuinka aikaisin vireille tulevasta asiasta voi viestiä?
- Kuka vastaa luottamushenkilöille viestimisestä?
- Luottamushenkilöiden roolit tiedon välittämisessä puolueiden sisällä?
- Viranhaltijan rooli sidosryhmille viestimisessä?

Valmistelu

- Valmistelun laajuuden määrittäminen ja päätös vaikutusten arvioinnin tekemisestä
- Vaikuttavat tavat osallistaa kuntalaisia päätösvaihtoehtojen muodostamiseen ja vaikutusten arviointiin?
- Kohderyhmäkohtaiset kuulemiset?
- Riittävät tavat kuunnella luottamushenkilöitä mm. päätösvaihtoehtojen ja vaikutusten arvioinnissa?
- Miten valmisteltavista asioista viestitään?
- Sisäinen viestintä ja valmistelun johtaminen (mm. johtoryhmä)

Vaikutusten ennakkoarviointi

- Vaihtoehtojen muodostaminen
- Vaikutusten tunnistaminen
- Vaihtoehtojen vertailu
- Päätösesityksen laadinta

Päätöksenteko

- Päätöksenteossa käytettävissä olevien tietojen saatavuus?
- Miten mahdollistetaan päätöksenteon yhteydessä käytävää keskustelua?
- Päätöksenteon perusteluiden (ml. Vaikutusten arviointi) avoimuus?
- Päätöksen viestinnällisen tarpeen arviointi eri näkökulmista
- Mitkä ovat milloinkin tärkeimmät kanavat viestiä?
- Viestintäänkö myös täytäntöönpanon aikana?
- Päätöksenteon ja siihen osallistumisen arviointi

Täytäntöönpano

Arviointi

KUNTALIITTO Kommunförbundet

Osallistamisen johtamisen välineet

- Osallistamisen johtaminen toteutuu arkipäiväisissä kohtaamisissa ja kokouksissa
- Osallistamista johdetaan myös kunnan strategisen johtamisen asiakirjoilla
  - Kuntastrategia
  - Hallintosääntö
  - Osallisuusohjelma
  - Hyvinvointikertomus tai
  - muut suunnitelmat ja asiakirjat

Osallistumisen välillinen ja välitön vaikutus

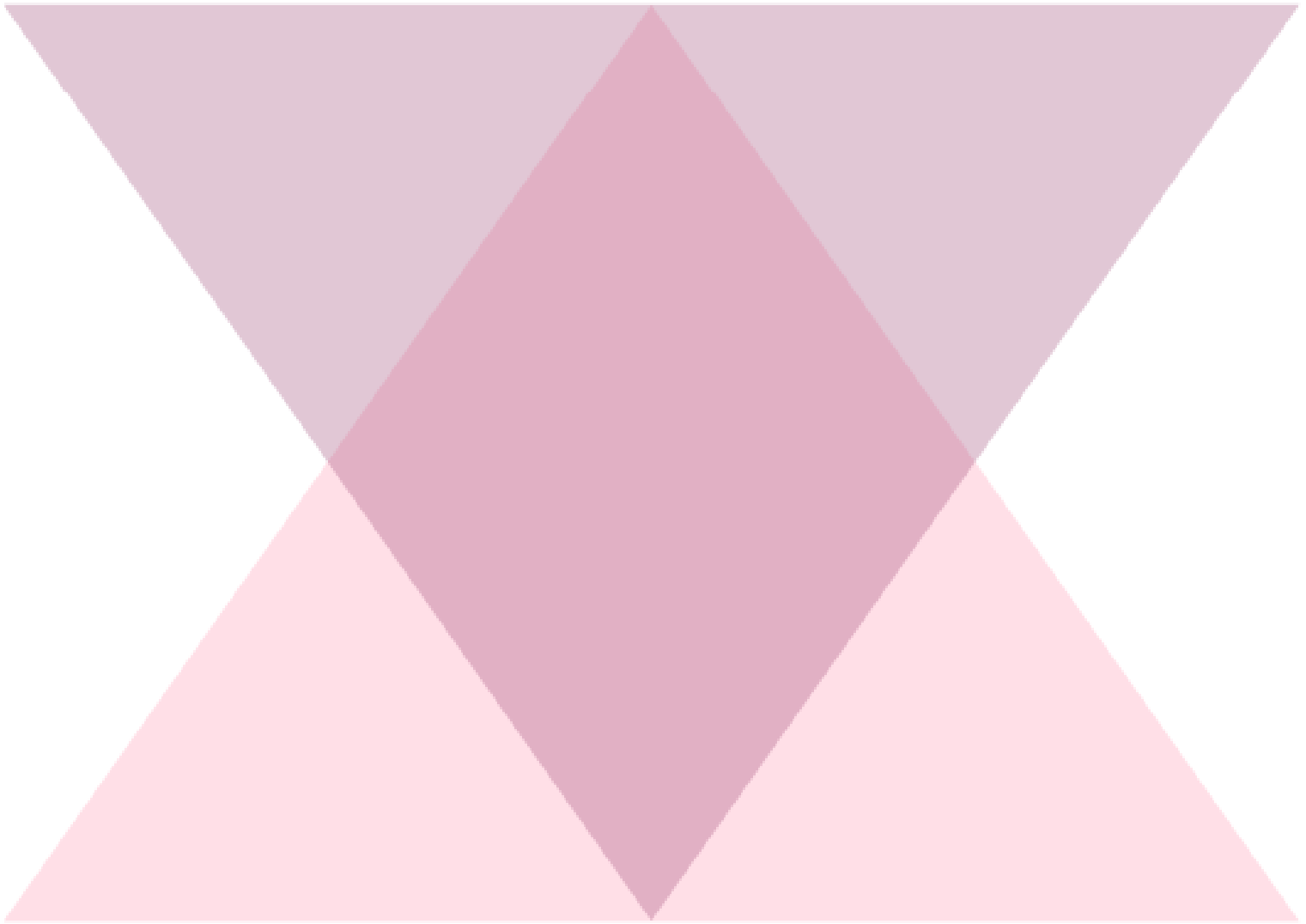

Välillinen vaikutus

Strategia

Ohjelmat ja suunnitelmat

Taloussuunnitelma

Palvelu-kokonaisuudet

Yksittäiset päätökset

Välitön vaikutus

KUNTALIITTO Kommun-förbundet

Talouden suunnitteluun osallistaminen

Opas kuvaa kuntalaisten osallistumista talouden suunnittelun eri vaiheissa

Osallistamisen hyötyjä ja haasteita

Esimerkkejä:
toteutetuista prosesseista kansalaispaneelin hyödyntämisestä taloudensuunnittelussa sekä Osallistuvan budjetoinnista

Myös erillinen opas kansalaispaneeleista:

https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2021/2128-opas-kansalaispaneelin-jarjestamiseen-kunnissa

”Osallistavasta budjetoinnista kohti talouden suunnitteluun osallistuminen”

Menetelmistä kumppanuuteen

KUNTALIITTO | Kommun-förbundet

KUNTALIITTO | Kommun-förbundet

Olemme käynnistäneet kampanjan

Ilmianna kuntasi osallisuusidea !

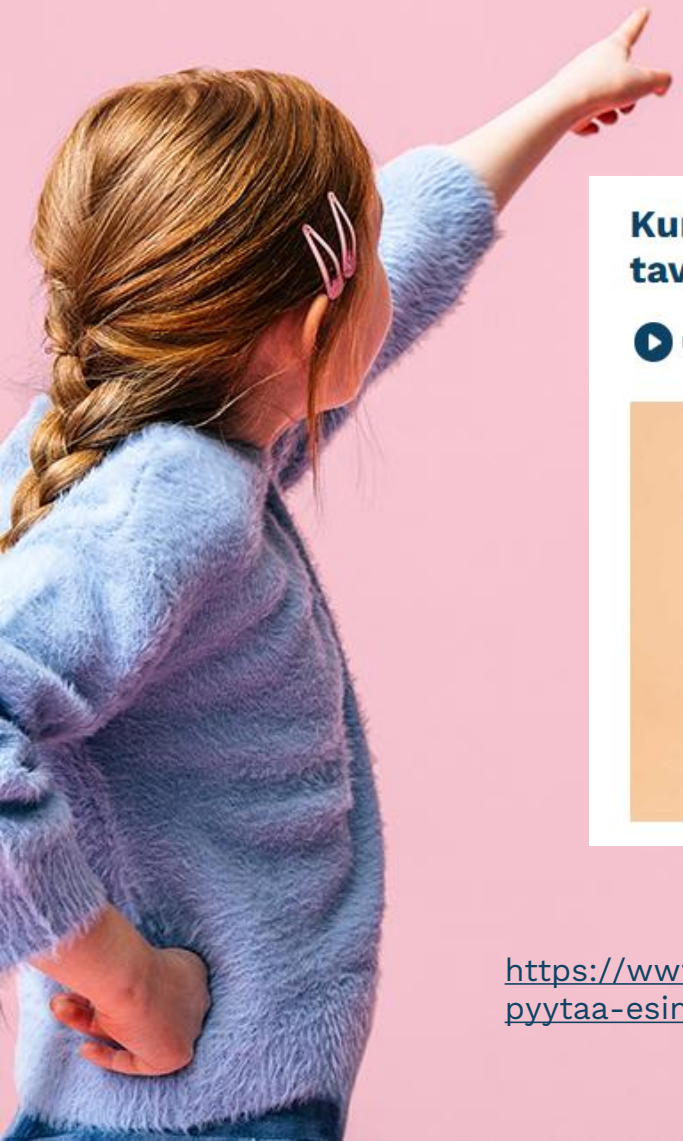

https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2026/kuntaliitto-pyytaa-esimerkkeja-hyvista-tavoista-edistaa-kuntademokratiaa

Kuntalaiset keskiöön -työkalupakki

Päätöksenteko

Vireilletulo

Fokusryhmät
Kuntalaisaloite
Keskustelufoorumi

Valmistelu

Living Lab
Kansalaisraadit
Lausunnot
Vuorovaikutteinen hankevalmistelu

Päätöksenteko

Aluelautakunnat
Osallistuva budjetointi
Henkilökohtainen budjetointi
Palveluseteli
Kunnallinen kansanäänestys

Toimeenpano

Kansalaistoiminta
Asukas- ja yhteisötoiminta

Kuntalaiset keskiöön -työkalupakki

Kehittäminen

Ideointi

Muotoiluluotain
Sidosryhmäanalyysi
Kontekstianalyysi
Mind map

Suunnittelu

Persoona
Empatiakartta
Palvelupolku
Roolipeli
Yhteiskehittäminen

Testaus

Prototyyppi
Kuvakäsikirjoitus
Osallistuva budjetointi
Henkilökohtainen budjetointi

Toteutus

Blueprint-kaavio
Tarinankerronta
Business model canvas
Skenaariopohjainen
suunnttelu

Kuntalaistutkimus 2024:

Suorien osallistumistapojen luokittelu käytön yleisyyden ja vaikuttavuusarvion mukaan 2024

Osallistumis-tavat	Arvio vaikuttavuudesta - Keskiarvo asteikolla 1-5 alle 3,10	Arvio vaikuttavuudesta + Keskiarvo asteikolla 1-5 väh. 3,10
Käyttö - Käyttäjien osuus alle 20%	**Luokka 1:** Käyttö - ja vaikuttavuus - ✦ Kuntalaisaloite ✦ Kunnallisvalitus tai oikaisuvaatimus ✦ Yleisönosasto- tai muu mielipidekirjoitus ✦ *Asukas-, asiakas- tai käyttäjäraati* * ✦ *Osallistuva budjetointi* *	**Luokka 3:** Käyttö - ja vaikuttavuus + ✦ **Vanhus- tai vammaisneuvostot, nuorisovaltuustot** ✦ **Poliittinen puolue- tai järjestötoiminta** ✦ **Yhteydenotto kunnan luottamushenkilöön**
Käyttö + Käyttäjien osuus väh. 20%	**Luokka 2:** Käyttö + ja vaikuttavuus – ✦ Asiakas- tai käyttäjäkyselyt ✦ Vetoomus tai adressi ✦ Palautteenanto kunnan palveluista ✦ Keskustelu-/kuulemistilaisuudet	**Luokka 4:** Käyttö + ja vaikuttavuus + ✦ **Yhdistys- tai järjestötoiminta** ✦ **Päiväkodin/koulun tms. vanhempainillat** ✦ **Talkootyö tms. lähiympäristön kehittäminen** ✦ **Yhteydenotto kunnan viranhaltijaan** ✦ **Kunnanosa- tai kylätoiminta**

* ko. osallistumistapaa *käyttäneistä* lähes/yli puolet pitää vaikuttavuutta hyvänä

Osallisuuden edistäminen ei ole vain vaikuttamisen mahdollistamista vaan kumppanuutta

- Kunnat ylläpitävät verkostoja ja toimivat alustoina yhteisöille
- Kumppanuuspöydät (https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2018/1963-kumppanuuspoydan-rakennusopas) ovat yksi tapa ylläpitää vuorovaikutusta ja ideoida yhteistyötä.
  - Määrittää yhteiset kehittämiskohteet
  - Yhteisten tavoitteiden muodostaminen
  - Toiminnan vakiinnuttaminen

3 pointtia kuntien ja kylien yhteistyöhön:

1. Oma aktiivisuus ja win-win –asetelmat
2. Menetelmät ovat vain menetelmiä
3. Vaikuttamisesta kohti kumppanuuteen

KUNTALIITTO | Kommunförbundet

KUNTALIITTO | Kommun-förbundet

Kiitos mielenkiinnosta

Ville Nieminen
Erityisasiantuntija
Kuntaliitto